

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ירמיהו פרקים ל"ג-ל"ד

פרק ל"ג

ספר נבואות הנחמה בירמיהו נחתם בפרק ל"ג, בנבואה המבשרת את שבות יהודה וישראל ואת תחיית ירושלים (א-יג). נבואה זו נאמרת בחצר המטרה, והיא מופיעה בהמשך לנבואת ירמיהו על קניית השדה של חנמאל ובשורת הנחמה שבעקבותיה. חלקה השני של הנבואה עוסק בברית העולם שבין ה' ובין בית לוי ובית דוד. בניגוד לסברת העם, ברית זו לא תופר עם החורבן אלא תיכון לנצח (יד-כו).

1 הנבואה פותחת בפניה לירמיהו - 'קָרָא אֵלַי וְאָעֲנֶנְךָ' (ג). דברים אלה מנוגדים לדברים קודמים שאמר ה' לירמיהו: 'וְאָתָּה אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאֵל תִּשָּׂא בְעַדָּם רְנָה וְתִפְלֵה...כִּי אֲנִי שֹׁמֵעַ אֹתְךָ' (ז, טז). ממה נובע לדעתכם ההיפוך בדברי ה' לירמיהו? שימו לב לנסיבות בהן נאמר כל אחד מהציוויים.

2 מחשבת העם, המצוטטת בפסוק י ('אשר אתם אומרים'), מנוגדת לעתיד המובטח על-ידי ה' בפסוק יא. שימו לב למילה המנחה בפסוק י ולמילה המנחה בפסוק יא (חמש פעמים בכל פסוק), ועמדו על התפיסה השונה של החורבן והגלות בעיני העם ובעיני ה'. ראו גם את דברי ה' בנבואה הקודמת לירמיהו בחצר המטרה - ל"ב, לו-לז.

3 א) עיינו בפסוקים יז-כו, וחשבו מדוע מופיעה הנבואה המבטיחה את נצחיות הבריתות בין ה' להנהגה המדינית ולהנהגה הדתית דווקא בנקודת זמן זו של חורבן וגלות? שימו לב למחשבת העם המוזכרת בפסוק כד, מה לדעתכם עומד בבסיס טענתם?

ב) עמדו על הדמיון בין ההבטחה לדוד וההבטחה לכהנים. בשתי הבריתות הללו מופיע ביטוי ייחודי המצביע על עקרון זהה העומד בבסיסן, ראו במדבר ל"ח, ט; דה"ב י"ג, ה. ראו גם את דברי המדרש, העומד על הדמיון הרב בין בית אהרון ובין בית דוד:

בראשית רבה ע"א: 'ב' שבטים שבט כהונה ושבט מלכות, ואת מוצא כל מה שכתוב בזה כתוב בזה: בזה משיחה ובזה משיחה, בזה מטה ובזה מטה, בזה ברית מלח ובזה ברית מלח, בזה פעם ובזה פעם, בזה נזר ובזה נזר, בזה קריבה ובזה קריבה, בזה שלשלת יוחסים ובזה שלשלת יוחסים, בזה ציץ ובזה ציץ.'

פרק ל"ד

בפסוקים הראשונים בפרק ל"ד (א-ב) מתואר הרקע ההיסטורי לנבואה: המצור על ירושלים בשנה העשירית לצדקיהו. מיד אחר כך מופיעה נבואת הפורענות האישית לצדקיהו המעורבת בנחמה פורתא (ג-ה). חלקו העיקרי של הפרק מספר כיצד במהלך המצור, כשנה וחצי קודם החורבן, כרתו אנשי ירושלים ברית והתחייבו לשלח לחופשי את עבדיהם. כאשר המצור הוסר בעקבות עלייתו של פרעה על צבא בבל (מה שהתברר מאוחר יותר כהסרה זמנית), חזרו בהם אנשי ירושלים ושעבדו מחדש את עבדיהם. ירמיהו מתייחס למעשה הזה ומנבא לעם נבואת תוכחה קשה, המבקרת את הפרת הברית ומנבאת על החורבן שיבוא בעקבותיה.

4 נסו לחשוב מהם המניעים שהביאו את אנשי ירושלים לקיים את מצוות שחרור העבדים דווקא בשיאו של המצור, הן מבחינה דתית והן מבחינה תועלתנית. שימו לב לתפקודו המוגבל של עבד בזמן המצור (בייחוד עבדים שעסקו בחקלאות) לעומת עלות אחזקתו, ולמוטיבציה של אדם משועבד להלחם כנגד האויב.

5 שתי בריתות קדומות ניצבות ברקע הנבואה על כריתת הברית בימי צדקיהו: ברית סיני וברית בין הבתרים.

א) הנביא כורך בפסוק יג את ברית סיני עם היציאה ממצרים - 'מבית עבדים'. מהי משמעות הזכרת היציאה ממצרים דווקא בנבואה זו? ראו את ההנמקה לשחרור עבדים בפרשת היובל (ויקרא כ"ה, מב). בעקבות כך, האם תוכלו למצוא הנהגת מידה כנגד מידה בעונש השעבוד לבבל המושת על העם בנבואתנו?

ב) במהלך הנבואה מופיעים כמה ביטויים ותיאורים המזכירים את ברית בין הבתרים: השוו את פסוקים יח-יט לבראשית ט"ו, ט"ז, יז (אלו שני השימושים היחידים של הפועל 'בתר' במקרא). מה מסמל המעבר בין הבתרים בבראשית? העזרו בדברי **רד"ק**: "רמז בו לכריתת הברית, כמו שעוברים בעלי הברית בין הגזרים והבתרים לקיים הברית".

ג) מהו הקשר בין ברית בין הבתרים, אזכור יציאת מצרים, ברית סיני והברית לשחרור העבדים? ראו בראשית ט"ו, יג-יד.

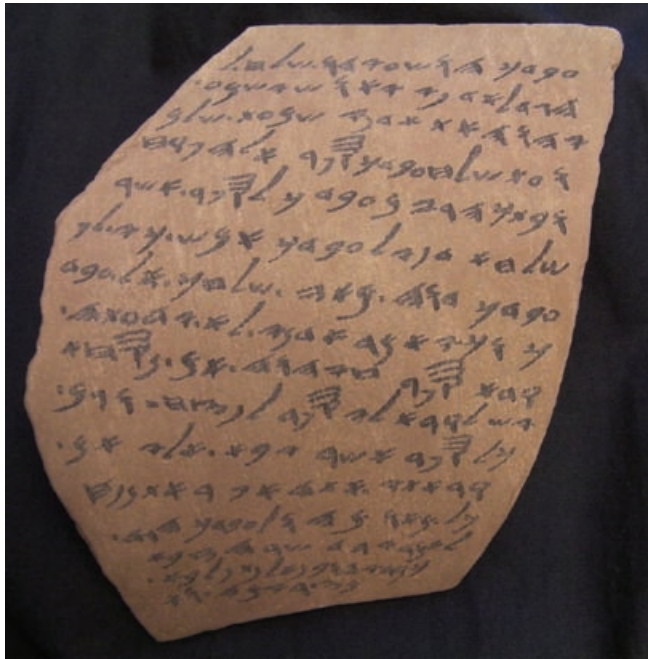
6 השורש 'שוב' משמש כמילה מנחה בנבואה, ונזכר בכמה משמעויות שונות במהלכה. עקבו אחר מופעיו בנבואה - בתיאור הברית, החטא והעונש. חשבו כיצד הוא מקפל בתוכו את הרעיון המרכזי של הנבואה.

הרחבה

'כי לא נראה את עזקה'

"וַיִּדְבֹר יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא אֶל-צְדָקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בִּירוּשָׁלַם. וַחִיל מֶלֶךְ בָּבֶל נִלְחָמִים עַל יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל עָרֵי יְהוּדָה הַנּוֹתְרוֹת אֶל לְכִישׁ וְאֶל עֲזָקָה, כִּי הִנֵּה נִשְׂאָרוּ בְּעָרֵי יְהוּדָה עָרֵי מִבְצָר" (ל"ד,ו-ז)

ירמיהו מסיים את דברי הנבואה שלו והכתוב "זורק" אותנו חזרה למציאות הריאלית. אנו באמצע ימי הקרבות הקשים ביותר שידעה ירושלים. כל הערים כבר נפלו, שרדו רק עזקה ולכיש, מערי השדה המבוצרות ביותר שבשפלת יהודה: "וחיל מלך בבל נלחמים על ירושלים ועל כל ערי יהודה הנותרות אל לכיש ואל עזקה כי הנה נשארו בערי יהודה ערי מבצר" (ל"ד,ז). פסוק זה זכה להארה ולהמחשה מפתיעה לפני 85 שנה בעת שחופריו הבריטים של תל לכיש גילו בשנת 1935 בחדר המשמר שבשער העיר, בשכבה ארכיאולוגית מימי הכיבוש הבבלי, ארכיון ובו כעשרים מכתבים כתובים דיו על גבי שברי קנקני חרס שנודעו לימים כ"חרסי לכיש" זהו ממצא חסר תקדים הכולל את "משרד הדואר" של אותם ימים הרי גורל. רוב המכתבים נשלחו על ידי פקיד או מפקד זוטור בשם הושעיהו שישב מחוץ ללכיש, אל אדוניו שנקרא יאוש וישב בלכיש. המכתבים כתובים בכתב העברי הקדום, בכתב חסר ובלשון מקראית. כמה מהם מתעדים את הימים האחרונים של יהודה.

חרסי לכיש - חרס מספר 3
(ויקיפדיה / NenyaAleks)

המשך בעמוד הבא <

בחרס מס' 4 שורות 10-13 כותב הפקוד למפקדו: "יודע כי את משאת לכש נחנו שמרם ככל האתה אשר נתן אדני כי לא נראה את עזקה". מתברר שהושעיהו ישב בנקודת תצפית בין לכיש לעזקה ועקב אחרי האותות המוסכמים ש"שודרו" משתי ערי מבצר אלה - איתותי משואות האש (בלילה) והעשן (ביום). והנה, בעוד שבפסוקים מירמיהו אנו קוראים כי הן לכיש הן עזקה עדיין מחזיקות מעמד בפני המצור הבבלי, מתוך המכתב מלכיש, שנכתב ימים ספורים אחר כך, אנו מתבשרים כי עזקה כבר נפלה - "כי לא נראה את עזקה", ורק את משאת (משואה בלשון המשנה) לכיש עוד ניתן לראות. הצבא הבבלי הגיע מהים, כמו כל צבא גדול שמעדיף את הכניסה הימית, הבטוחה והקלה יותר. ספינותיו עוגנות באשקלון, אותה כבשו הבבלים לפני שנים רבות. מהחוף מגיעים הבבלים לשפלת יהודה. כל המוצבים שבדרך הם מוצבי הגנה מפני הצבא הזה. על פי הנאמר בירמיהו אנחנו לומדים שרק עזקה ולכיש עוד נותרו מכל ערי השדה במעוזים האחרונים מחוץ לירושלים. הזיקה

שער העיר לכיש
(ויקיפדיה / Hanay)

בין חרסי לכיש לפסוק בירמיהו מאירה את מלחמת בבל ביהודה באור בהיר וצורב. המסע התקדם לעבר ירושלים כמעט ללא הפרעה. למרות הקואליציה הגדולה של עמי האזור נותרה (שוב) בת ציון בבדידות אל מול המושל הגדול מן הצפון. כך אולי אפשר להבין את הפסוק במגילת איכה: "כל רעיה בגדו בה היו לה לאויבים" (א', ב).

(מתוך: ב' לאו, ירמיהו - גורלו של חוזה, עמ' 205-206)

"וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא" < לקט ביאורי מילים לירמיהו פרקים ל"ג-ל"ד

פרק ל"ג (ה) **בָּאִים לְהִלָּחֵם אֶת-הַכְּשָׁדִים וּלְמַלְאֵם אֶת פְּגָרֵי הָאָדָם אֲשֶׁר הִכִּיתִי בְּאֶפֶי וּבְחַמְתִּי: הַסָּבֵר לַפְסוּק הַקּוֹדֵם - בְּתֵי הָעִיר נְתוּצִים כִּיּוֹן שִׁיּוֹשְׁבֵיהֶם בָּאִים לְהִלָּחֵם עִם הַכְּשָׁדִים. פִּירוּשׁ אַחֵר: הַמִּשְׁךְ הַפְסוּק הַקּוֹדֵם - כֹּה אָמַר ה'... עַל הַבָּאִים לְהִלָּחֵם אֶת הַכְּשָׁדִים.**

(טז) **וְזֶה אֲשֶׁר יִקְרָא לָהּ ה' צְדָקָנוּ: הַמֶּלֶךְ מִבֵּית דָּוִד יִשְׁלִיט אֶת הַצַּדִּיק בִּירוּשָׁלַיִם עַד שִׁיִּהְיוּ לְהִיּוֹת זֶה עִמָּה.**

(כד) **שְׁתֵּי הַמִּשְׁפָּחוֹת אֲשֶׁר בָּחַר ה' בָּהֶם וַיִּמָּאֲסוּ וְאֵת עַמִּי יִנְאַצּוּן מִהִיּוֹת עוֹד גּוֹי לְפָנֶיהֶם: בַּעֲקוּבוֹת הַחוּרְבָן עוֹלָה הַטְעֵנָה שֶׁה' מָאֵס בַּמִּשְׁפָּחָה הַכְּהוֹנָה וְהַמְלוּכָה, וְאֵף בַּעֲמֹו יִשְׂרָאֵל בְּכֻלָּל.**

פרק ל"ד (ה) **בְּשָׁלוֹם תָּמוּת וְכַמְשָׁפוֹת אָבוֹתֶיךָ הַמְּלָכִים הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר-הָיוּ לְפָנֶיךָ כִּן יִשְׂרְפוּ-לָךְ וְהוּי אָדוֹן יִסְפְּדוּ-לָךְ: יִרְמִיָּהוּ מִנְבֹא לְצַדִּיקִיהוּ מוֹוֹת שְׁלוֹ וּמִכּוֹבֵד לְאַחַר הַמְּלַחְמָה, הַכוֹלֵל טַקְסִים הַנְּהוּגִים בְּמוֹת מְלָכִים כְּשֶׁרֶפֶת בְּשָׁמַיִם וְכִלִּים וְהַסְפַּד הַמֵּתָאִים לְמַעֲמָדוֹ.**

מכון חורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Rennerl Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

02-5944555 • טל': perek.matan@gmail.com

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים